

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»

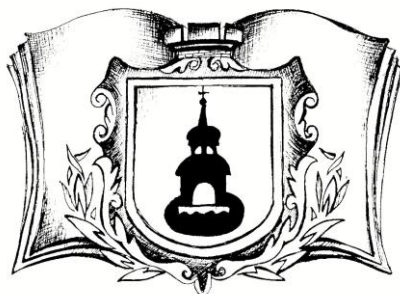
МАТЕРІАЛИ
ІІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

13 жовтня 2017 року

ISSN 2522-4891

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»

Навчально-науковий відділ

МАТЕРІАЛИ
III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
«СУЧАСНА ГУМАНІТАРИСТИКА»

13 жовтня 2017 року

Переяслав-Хмельницький – 2017

*Рекомендовано до друку вченою радою
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
(Протокол №1 від 31.08.2017 р.)*

Сучасна гуманітаристика : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 13 жовтня 2017 р. – Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.), 2017. – Вип. 3. – 461 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Андерсоне Рудіте – докт. пед. наук, професор (Латвія);
Василькевич Ярослава – канд. псих. наук, доцент;
Грекманова Хелена – докт. філософії, професор (Словаччина);
Даценко Людмила – докт. геогр. наук, професор;
Дзюбенко Олена – канд. біол. наук;
Животівська Діана – канд. іст. наук;
Кінцанс Владімірс – докт. філософії, професор (Латвія);
Козій Наталія – канд. екон. наук;
Коцур Віталій – канд. політ. наук, доцент;
Мартинюк Тетяна – докт. мистецтвознавства, професор;
Мірські Анджей – докт. філософії (Польща);
Носаченко Володимир – канд. пед. наук (відповідальний секретар);
Пангелова Наталія – докт. наук з фіз. виховання і спорту, професор;
Рик Сергій – канд. філос. наук, доцент (голова);
Розсоха Антоніна – канд. пед. наук, професор (заступник голови);
Скляренко Олеся – канд. філол. наук, доцент;
Троян Вацлав – докт. філософії (Чеська республіка).

*ЗА ЗМІСТ, АВТОРСЬКУ ПОЗИЦІЮ ТА ДОСТОВІРНІСТЬ НАВЕДЕНИХ
У СТАТТЯХ ФАКТІВ, ЦИТУВАНЬ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕСУТЬ АВТОРИ.*

ISSN 2522-4891 (online)

© Навчально-науковий відділ
© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

УДК 378 (091)

*Любов Донченко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики мистецької
освіти та диригентсько-хорової підготовки вчителя
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди
(м. Харків)*

*Олена Котенко,
старший викладач кафедри теорії і методики мистецької
освіти та диригентсько-хорової підготовки вчителя
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди
(м. Харків)*

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ ТА ДІЯЧІВ ОСВІТИ В РОЗРОБКУ ПИТАНЬ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У 20-30-ТІ РР. ХХ СТОЛІТТЯ

У статті на основі аналізу науково-педагогічної спадщини загальнюється та систематизується внесок українських педагогів і діячів освіти Г. Гринька, О. Залужного, І. Соколянського в розробку проблеми підготовки соціально-педагогічних кадрів в Україні в 20-30-ті рр. ХХ століття.

Ключові слова: *соціально-педагогічні кадри, система підготовки, Г. Гринько, О. Залужний, І. Соколянський.*

The article provides the study and generalization of the contribution of the Ukrainian educators and educationalists G. Grynko, O. Zaluzhny, I. Sokoliansky to the development and improvement of the social-pedagogical personal training in Ukraine (20-30-years of the 20-th century)

Keywords: *social-pedagogical personal, system of training, G. Grynko, O. Zalyzhny, I. Sokoliansky.*

Загострення соціально-економічних, політичних суперечностей, посилення кризових явищ негативно впливають на процес успішної адаптації особистості до умов суспільства. Сьогодні спостерігається невідкладна потреба суспільства у висококваліфікованих спеціалістах у галузі соціально-педагогічної роботи, які б могли на професійному рівні надавати профілактичну, соціально-терапевтичну, психологічну, педагогічну і правову допомогу населенню.

Така ситуація вимагає визначення пріоритетних напрямів та нових підходів до підготовки кваліфікованих фахівців, здатних вирішувати проблеми підтримки, захисту і соціалізації різних верств населення.

Одним із перспективних напрямів збагачення теорії і практики професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи є вивчення й

переосмислення з позицій сучасності історико-педагогічних надбань минулого. Аналіз досвіду підготовки соціально-педагогічних кадрів у історичній ретроспективі, узагальнення та систематизація науково-педагогічної спадщини відомих українських педагогів та вчених з питань підготовки соціально-педагогічних кадрів дадуть змогу використання прогресивного досвіду у вдосконаленні процесу підготовки зазначених фахівців.

Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує, що певні аспекти професійної підготовки сучасних соціальних педагогів і соціальних працівників в Україні досліджувалися українськими вченими. Ці проблеми висвітлені у працях Л. Ваховського, О. Гури, І. Зверевої, А. Капської, Г. Лактіонової, Г. Локаревої, Ю. Мацкевич, Л. Міщик, А. Первушиної, В. Поліщук, Л. Штефан та деяких інших науковців. У історико-педагогічних дисертаціях, працях та статтях українських науковців досліджується діяльність провідних учених, педагогів, організаторів освіти 20-30-х років ХХ століття, зміст і напрями їхніх науково-педагогічних пошуків. Аналіз науково-педагогічних поглядів, організаторської діяльності українських педагогів та діячів освіти початку ХХ століття, таких як Г. Гринько, О. Залужний, І. Соколянський та багатьох інших, широко представлений у навчальному посібнику за ред. О. Сухомлинської «Українська педагогіка в персоналіях» (2005 р.), в хрестоматії «Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина ХІХ–ХХ ст.)», дисертаційних дослідженнях В. Лук'янової [6], Л. Штефан. Проте, внесок Г. Гринька, О. Залужного та І. Соколянського у розробку питань підготовки соціально-педагогічних кадрів у 20-30-ті рр. ХХ ст. в Україні не достатньо вивчений і потребує спеціального дослідження.

Аналіз історико-педагогічної літератури, педагогічної преси досліджуваного періоду та інших джерел [1-9] показує, що проблема підготовки соціально-педагогічних кадрів завжди привертала увагу педагогів-науковців, фахівців-методистів та діячів освіти досліджуваного періоду, зокрема таких як Г. Гринько, О. Залужний, І. Соколянський.

Григорій Федорович Гринько (1890-1938) – державний і освітній діяч, теоретик і один з організаторів системи народної освіти України 20-х років ХХ ст. Вивчення історико-педагогічних джерел [1; 2] дозволяє дійти висновку, що Г. Гринько був одним із ініціаторів реформи в освітній галузі України і доклав чимало зусиль до створення нової системи освіти. Очолюючи Народний комісаріат освіти (1920-1922 рр.), спільно зі своїми однодумцями (Я. Ряппо, О. Поповим) він працював над розробкою та впровадженням в Україні концепції та моделі освіти, відповідно до якої для дітей віком до 15 років створювалася єдина система соціального виховання.

На шляху реалізації української концепції системи освіти Григорій Федорович активно здійснював практичні заходи щодо започаткування державної підготовки соціально-педагогічних кадрів. Як свідчать історико-педагогічні та архівні матеріали [2; 10], в період його керівництва Наркомосом України було прийнято Постанову Наркомосвіти УСРР «Про педагогічні школи (учительські семінарії)» (1920 р.), у якій йшлося про реорганізацію учительських семінарій у трьохкласні педагогічні школи з метою підготовки

робітників соціального виховання для дитячих будинків, садків, майданчиків, колоній, клубів та молодших класів семирічної трудової школи; про необхідність викладання всіх предметів українською мовою у більшій частині всіх педагогічних шкіл у губерніях та забезпечення у решті російськомовних педагогічних шкіл вивчення українознавства та української мови.

Своєю активною працею Г.Гринько сприяв заснуванню та виданню української педагогічної періодики. У 1922 році він доклав багато зусиль для організації педагогічного журналу «Путь просвещения» (з 1926 року – «Шлях освіти», з 1931 – «Комуністична освіта»), у якому поряд з іншими питаннями висвітлювалася теорія, методологія та практика підготовки соціально-педагогічних кадрів.

Погляди Г.Гринька щодо розвитку української освіти взагалі, та підготовки соціально-педагогічних кадрів зокрема, представлені в його працях: збірнику «Нариси радянської освітньої політики»(1923), доповіді «Головні завдання радянського будівництва в галузі освіти»(1920), статті «Соціальне виховання дітей» (1921) та деяких інших.

Оцінюючи внесок Г.Гринька в розвиток питань підготовки соціально-педагогічних кадрів, слід наголосити на тому, що саме завдяки його наполегливості, незалежній позиції та активній практичній діяльності на посту Народного Комісара освіти України в складний період її розвитку було налагоджено роботу на державному рівні, а саме: діяльність щодо організації системи соціального виховання дітей до 15 років; роботу щодо створення нової та реорганізації старої системи підготовки соціально-педагогічних кадрів для установ соціального виховання.

Важливими для підготовки майбутніх педагогів-колективістів, організаторів дитинства є й теоретичні дослідження Олександра Самійловича Залужного (1885-1939). Його вчення про колектив, розробка методів дослідження дитячого колективу, обґрунтування багатьох педагогічних понять та теорій 20-30-х рр. ХХ ст. були вагомим внеском у розв'язання питань підготовки соціально-педагогічних кадрів для дитячих установ системи соціального виховання.

Як відомо, О. Залужний значний час працював у Харкові, що дає підстави вважати його одним із представників «Харківської педагогічної школи». Він обіймав посади завідувача Кабінету соціальної педагогіки Харківської дослідно-педагогічної станції Головного управління соцвиху, був керівником педагогічного кабінету, викладачем, а з 1927 року позаштатним професором Харківського інституту народної освіти (викладав педагогіку колективу), керував секцією колективознавства в УНДІПі [5].

Серед наукових праць вченого, що становлять теоретичні основи підготовки соціально-педагогічних кадрів, заслуговують на увагу такі: «Методи вивчення дитячого колективу», «Закони навчання», «Дитячий колектив і оточення», «Учення про колектив. Методологія – дитколектив», «Педологія. Підручник для педагогічних інститутів» та деякі інші.

Основною темою досліджень О. Залужного був колектив. Для майбутніх суспільних вихователів системи соцвиху, організаторів дитячого життя в колективі такі знання були вкрай необхідними і корисними.

Педагогічну цінність і для сучасних соціальних педагогів та соціальних працівників має класифікація дитячих колективів, запропонована О. Залужним. Він також розробив і програму вивчення дитячих колективів, визначив типи соціальної поведінки дітей, виокремив етапи оволодіння ними соціальних навичок, дослідив роль і значення лідера колективу[4].

На жаль, ім'я О. Залужного не дуже часто згадується у педагогічній літературі. Проте, на наш погляд, його теоретичні дослідження і педагогічні погляди були важливими для розробки наукових основ підготовки соціально-педагогічних кадрів у 20-ті рр. XX століття й вимагають свого подальшого вивчення.

Значний внесок у розробку питань практичної підготовки соціально-педагогічних кадрів для установ «дефективного дитинства» зробив Іван Панасович Соколянський (1889-1960). Дослідники [3; 6; 8; 9] відзначають, що напружена науково-педагогічна, дослідницька та практична діяльність І. Соколянського включала широке коло загальнопедагогічних проблем і мала велике значення для теорії та практики як соціальної, так і експериментальної педагогіки.

Заснування І. Соколянським у Харкові відділу сліпоглухонімих при педагогічній лабораторії дослідної станції Управління соціального виховання у 1923 році, а пізніше, у 1925 році, й школи-клініки для сліпоглухонімих дітей при Харківському лікарсько-педагогічному кабінеті дозволило йому визначити мету і основні завдання соціально-педагогічної діяльності з даною категорією дітей.

Заслуга І. Соколянського полягала в тому, що він створив власну цілком оригінальну систему виховання і навчання сліпоглухонімих дітей, яка мала чітку соціально-педагогічну спрямованість і була пов'язана з рефлексологією та експериментальною медициною. Зазначена система допомагала дітям з вадами мовно-слухового апарату вирішувати найскладнішу для них проблему: адаптуватися у навколишньому світі, розуміти його, орієнтуватися у просторі та часі.

Серед теоретичної педагогічної спадщини І. Соколянського важливим для підготовки соціально-педагогічних кадрів, на наш погляд, є вивчення питань організації педагогічного процесу. Так, аналізуючи педагогічний процес, учений виділяє в його організації основні процесуальні чинники, організаційні моменти, методичні основи та методичну техніку. Особливого значення він надає трьом складовим педагогічного процесу: керівнику, середовищу і дитині. Багато уваги І. Соколянський приділяє й методам навчання, слушно відзначаючи, що більшість методик не відповідає природі дітей, і обґрунтовує важливість у педагогічному процесі дитячих емоцій як основи для формування позитивних знань і відправного пункту для побудови методики [3, с. 206-208; 8, с. 298-300].

Виходячи з аналізу процесу навчання, вчений запропонував і різні форми його організації. Так, для дітей з вадами зору, слуху та мови він вважає доцільною індивідуально-інструктивну форму навчання, для нормальних дітей – колективно-інструктивну. У закладах, де раціонально підібрано дитячі групи, він пропонує проводити навчання за бригадною формою роботи. Такий диференційований підхід до вибору форм навчання для різних категорій учнів, на наш погляд, є педагогічно доцільним і дозволяє оптимально використовувати навчальний час.

Серед розробок І. Соколянським наукових основ підготовки соціально-педагогічних кадрів значне місце належить теоретичному обґрунтуванню ним знань розвитку дитячого руху. У ряді статей у педагогічній пресі 20-х-30-х рр. вчений розкриває важливість вивчення педагогами всіх форм дитячого руху як вияву дитячої активності в різному оточенні, а також методів використання названої активності в суспільно корисних цілях. Учений проаналізував різні визначення самого терміну «дитячий рух», розкрив природу його виникнення. Науковець дав високу оцінку дитячому рухові як єдиній, на його думку, формі, єдиній методиці виховання.

І. Соколянський розглядав дитину як центр педагогічного процесу; вказував на важливість навколишнього оточення дитини та впливу на неї колективу у формуванні її активності, емоційному розвитку, потребі в грі, корисній праці.

Безумовно, деякі погляди І. Соколянського відбивали ідеологію того часу, проте система виховання та навчання дітей з вадами розвитку, що була ним розроблена і впроваджена, теорія дитячого руху, дослідження педагогічного процесу мали велике значення для підготовки соціально-педагогічних кадрів, що працювали в установах як для дефективного, так і для нормального дитинства. Творчий спадок І. Соколянського вимагає свого упорядкування, глибокого вивчення й оцінки.

Таким чином, теоретичні розробки, педагогічна діяльність науковців, організаторів освіти, педагогів Г. Гринька, О. Залужного, І. Соколянського позитивно вплинула на становлення та розвиток підготовки соціально-педагогічних кадрів у 20-30-ті рр. XX століття в Україні. Ними було обґрунтовано необхідність підготовки нових педагогічних кадрів для системи соціального виховання, розроблено наукові засади їхньої якісної освіти; визначено мету, завдання підготовки соціально-педагогічних кадрів; кваліфікаційні вимоги, основний обсяг провідних знань, умінь та навичок, необхідних соціально-педагогічним кадрам різного спрямування; виокремлено ефективні організаційні форми підготовки; конкретизовано вимоги до професійних якостей зазначених фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринько Григорій Федорович (Т. О. Самоплавська) // Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. – Кн. 2 : навч. посібник / За ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005. – С. 31-37.

2. Гринько Григорій Федорович // Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст.) : хрестоматія / Упоряд.: Л. Д. Березівська та ін. – К. : Наук. світ, 2003. – С. 280-281.

3. Єфіменко Н. В. Загальнопедагогічні проблеми в педагогічній спадщині І. Соколянського / Н. В. Єфіменко // Педагогіка і психологія. – 1997. – №4. – С. 202-210.

4. Залужний О. Дитячий колектив і оточення / О.Залужний. // Шлях освіти. – 1925. – №3-4. – С. 89-97.

5. Залужний Олександр Самійлович (О. В. Сухомлинська) // Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. – Кн. 2 : навч. посібник / За ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005. – С. 170-177.

6. Лук'янова В. А. Розвиток експериментальної педагогіки в Україні (20-30 роки XX століття) : дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 / В. А. Лук'янова. – Харків, 2003. – 196 а.

7. Соколянський Іван Панасович (О.В.Сухомлинська) // Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. – Кн. 2: Навч. посібник / За ред. О.В.Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – С.296-303.

8. Штефан Л. А. Соціально-педагогічна теорія та практика в Україні (20-90-ті рр. XX ст.) / Л. А. Штефан // Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків : ТОВ «ТО Ексклюзив», 2002. – 264 с.

9. Постанова Наркомосвіти УСРР «Про педагогічні школи (учительські семінарії)» від 28.07.1920 р. – ДАХО. – Ф. Р-1635. – оп.1. – од.зб.32. – 6 а.

УДК 378.015.31:17.022.1 (045)

Ольга Дубяга,
студентка 7-го курсу
спеціальності «Спеціальна освіта»
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
(м. Харків)

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто аспекти морального виховання студентів вищих навчальних закладів. Основні принципи реалізації морального виховання та його кінцеву мету як одну із сторін професійної підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: студент, моральне виховання, моральна культура, самосвідомість.

The article deals with aspects of moral education of students of higher educational institutions. Basic principles of realization of moral education and its ultimate goal as one of the parties of professional training of future specialists.

Keywords: student, moral education, moral culture, self-consciousness.